

МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ ТА ТЕРИТОРІАЛЬНИЙ РОЗВИТОК

DOI: 10.52363/2414-5866-2021-1-32

УДК 35.975(477)

Коваль О.М., к.держ.упр., доц., НАДУ при Президентові України, м. Київ, ORCID: 0000-0002-4369-2583,

Порайко У.М., аспірант НАДУ при Президентові України, м. Київ, ORCID: 0000-0002-6880-2718

Koval O., Candidate of Sciences in Public Administration, Associate Professor, Professor of the Department of Regional Management, Local Self-Government and City Management, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv,

Porayko V., graduate student of the Department of Regional Management, Local Self-Government and City Management, National Academy of Public Administration under the President of Ukraine, Kyiv

ФІНАНСОВО-ЕКОНОМІЧНІ МЕХАНІЗМИ ТА ІНСТРУМЕНТИ РЕГІОНАЛЬНОГО І МІСЦЕВОГО УПРАВЛІННЯ: ЄВРОПЕЙСЬКІ ПРАКТИКИ РЕФОРМУВАННЯ

FINANCIAL AND ECONOMIC MECHANISMS AND INSTRUMENTS OF REGIONAL AND LOCAL GOVERNANCE: EUROPEAN REFORM PRACTICES

У статті досліджено сучасний стан і процес формування фінансово-економічних механізмів регіонального та місцевого управління. Розкриті теоретичні засади сучасного етапу процесу децентралізації владних повноважень як об'єкту публічного управління за сучасних умов реформування системи державного та регіонального управління в Україні. Запропоновані наукові положення теоретичного обґрунтування ролі фінансово-економічних механізмів регіонального та місцевого управління в формуванні спроможних об'єднаних територіальних громад в Україні та надати певний європейський досвід у цьому контексті.

Встановлено, що з позиції науки державного управління, глибокі ринкові зміни в національному господарюванні вимагають оновлення фінансово-економічних механізмів, окремих інструментів публічного управління та адміністрування з метою забезпечення управління на місцевому рівні.

Доведені подальші напрями процесу децентралізації та відведено певні підсумки перших етапів впровадження процесу передачі влади в систему місцевого управління за умов використання європейських практик реалізації механізмів взаємодії на рівні громади, зокрема суттєвого оновлення фінансово-економічних механізмів в сфері державного управління та місцевого самоврядування.

Ключові слова: фінансово-економічні механізми, публічне управління, регіо-

нальна політика, децентралізація, громада.

The article examines the current state and process of formation of financial and economic mechanisms of regional and local government. Theoretical principles of the current stage of the process of decentralization of power as an object of public administration under modern conditions of reforming the system of state and regional governance in Ukraine are revealed. The scientific provisions of the theoretical substantiation of the role of financial and economic mechanisms of regional and local government in the formation of capable united territorial communities in Ukraine and to provide some European experience in this context are offered.

It is established that from the standpoint of the science of public administration, profound market changes in the national economy require updating of financial and economic mechanisms, certain tools of public administration and administration in order to ensure governance at the local level.

Further directions of the decentralization process are presented and certain results of the first stages of implementation of the process of power transfer to the local government system under the conditions of using European practices of cooperation mechanisms at the community level, including significant renewal of financial and economic mechanisms in public administration and local self-government.

Key words: *financial and economic mechanisms, public administration, regional policy, decentralization, community.*

Постановка проблеми. Питання формування та розвитку системи державного управління, зокрема в сфері економіки та фінансів, актуальні та окреслюються проблемним і науково-пізнавальним полем галузі науки «Державне управління». Однак, зважаючи на складність і комплексність зазначених питань, дуже суттєві методологічні напрацювання споріднених галузей наук. В такій ситуації виникає потреба інтеграційних досліджень проблеми макроекономічного управління та регулювання за допомогою правової, економічної, фінансової, філософської, соціальної, історичної та інших наук, які досліджують притаманні їм наукові закони та окремі господарські практики, зокрема в сфері використання фінансово-економічних механізмів.

За допомогою місцевих фінансів держава здійснює вирівнювання рівнів соціального-економічного розвитку територій, які в результаті ринкових умов господарювання відстають у своєму господарському розвитку від інших регіонів і субрегіонів країни та не мають змоги надавати публічні послуги на рівні загальному для всієї країни. Для подолання такої нерівномірності розробляються місцеві та регіональні програми соціально-економічного розвитку. Фінансові кошти та інші ресурси на їх реалізацію формуються за рахунок джерел доходів бюджетів відповідних і оновлених адміністративно-територіальних одиниць.

Аналіз досліджень і публікацій. Важливі аспекти теорії управління в сфері регіонального та місцевого розвитку досліджували у своїх працях такі українські вчені, як: О. Амосов, Д. Баюра, Т. Безверхнюк, О. Бобровська,

В. Вакуленко, З. Варналій, В. Воротін, Л. Воротіна, В. Геєць, Н. Гринчук, С. Домбровська, Д. Дзвінчук, І. Дробот, Ю. Єхануров, П. Єщенко, Д. Карамішев, В. Куйбіда, Д. Ляпін, О. Мордвінов, Д. Неліпа, Р. Овчаренко, Є. Панченко, С. Сорока, О. Сушинський та ін.

Крім того, невирішеними є суттєві питання розробки та функціонування фінсово-економічних механізмів державного регулювання в сфері регіонального та місцевого розвитку на засадах модернізації ролі місцевого самоуправління та на принципах фінансової самодостатності.

Виклад основного матеріалу. В останні три десятиріччя в багатьох країнах з різним рівнем розвитку ринкових відносин спостерігається регіоналізація економічних, фінансованих і соціальних процесів, що проявляється в децентралізації та деконцентрації владних повноважень на різних рівнях управління. Не оминув цей процес і Україну та її регіони (субрегіони). Безперечно, що децентралізація всіх управлінських процесів, моделей і систем потребує відповідного фінансового та тактичного забезпечення. Роль місцевих фінансових ресурсів посилюється, а сфера їх використання розширюється та виходить на нові об'єкти місцевого розвитку, зокрема в частині формування спроможних об'єднаних територіальних громад.

Важливо, що поточний стан розвитку нашої держави ускладнюється об'єктивною необхідністю нагального впровадження комплексу реформ усіх сфер життєдіяльності українського суспільства, зокрема регіонального та місцевого управління, фінансового та ресурсного забезпечення. Сьогодні домінуючу роль займають завдання наукового обґрунтування виявлення та подолання проблем функціонування цілісної системи публічного управління та регулювання її взаємозв'язку із регіональною та місцевою системою і дуже складним зовнішнім середовищем, зокрема на сході нашої країни [1].

Відзначимо, що з позиції відомого дослідника публічного управління та адміністрування - Дж. Стігліца існують чотири основні причини систематичних невдач держави в досягненні поставлених цілей: обмеженість інформації уряду, обмежені можливості урядового контролю за окремими наслідками власної діяльності, обмеженість його впливу на бюрократію, обмеження, які накладаються політичними процесами. Міжнародний досвід свідчить, що ринкові невдачі стимулюють розробку головних урядових програм і напрямів макроекономічного та макрофінансового регулювання. Визначення таких обмежень та невдач урядової діяльності є необхідною умовою для формування успішної макроекономічної політики держави, зокрема у сфері державного та регіонального управління, включаючи децентралізоване місцеве самоврядування. Україна не стала винятком серед країн що пройшли шлях глибоких ринкових реформ, але жодна країна не проводила свої реформи за умов військових дій та анексії значної частини її території одночасно. Такі складні події в Україні актуалізують нові стратегічні підходи та наукові розробки функціонування механізмів, інструментів, як складової системи управління та регулювання і саме цим повинна займатись

галузь науки – державне управління [2].

Інтегрування України в європейські структури потребує вироблення та реалізації такої моделі регіонального управління, яка б відповідала принципам регіональної політики Європейського Союзу, загальноєвропейській практиці внутрішнього міжрегіонального співробітництва та міжнародної співпраці територій, сприяла становленню нових фінансових форм співпраці у форматі „центр-регіон”.

Здійснення адміністративної реформи та реформи місцевого самоврядування дає шанс створити необхідні умови для динамічного, збалансованого розвитку в Україні територій, усунення основних регіональних диспропорцій, повернутися до реального місцевого самоврядування.

В сучасній Україні об’єктивними базовими рушійними силами виступає реформа місцевого самоврядування та децентралізація владних повноважень разом із суттєвими фінансовими повноваженнями. Основним завданням цього руху – забезпечення реальної децентралізації шляхом бюджетної та податкової децентралізації, об’єднання громад і забезпечення повсюдності спроможного місцевого самоврядування. Нові процеси передачі на баланс об’єктів спільної власності територіальних громад іде активно та незворотною силою.

Досвід ринкової перебудови в Україні та інших країнах з молодими ринковими економіками, зокрема молодих європейських країн, свідчить, що на сучасному етапі економічних перетворень вагомим фактором фінансового оздоровлення національної економіки, яка потерпає від значного скорочення внутрішнього попиту на промислову продукцію, може стати істотне розширення взаємовідносин з країнами Європи. Для України цей фактор має особливе значення, оскільки він сприятиме прискоренню подальших ринкових перетворень, входженню до регіональних і світових товарних ринків, створенню фінансових і валютних резервів, необхідних для модернізації та структурної перебудови виробництва.

Відзначимо, що дослідження формування та організації місцевих бюджетів в країнах Європи є важливим етапом створення ефективної системи місцевих фінансів і бюджетів в Україні за умов реформи децентралізації. Враховуючи те, що практика європейських країн з розвиненими ринковими відносинами в частині формування системи місцевих фінансів і бюджетів побудовано на основі реформи адміністративно-територіального устрою та перерозподілу повноважень і передачі багатьох видів ресурсів на місцевий рівень, для України він особливо важливий. Розвиток європейського місцевого самоврядування та його фінансового забезпечення розвивається в двох напрямках: - адміністративно-територіальної організації країн-членів ЄС; - формування та функціонування місцевих бюджетів в рамках реформування фінансової децентралізації. Застосування принципів фінансової децентралізації на практиці в країнах Європи ключовим наслідком мало формування та активізація процесів регіоналізації та субрегіоналізації, які

вплинули на зміну системи публічного управління та і державного устрою в цих державах у ХХ ст.

Західні фінансисти та управлінці звертають увагу на те, що основними векторами європейської політики є саме фінансова децентралізація, регіоналізація та деконцентрація. При цьому, важливим є досвід європейських країн з приводу існування комплексу проблем в процесі фінансової децентралізації, які необхідно завчасно врахувати та усунути. «В цьому плані слід забезпечити послідовність у здійсненні цього процесу, зокрема, органи влади зобов'язані забезпечити спроможність участі народу в управлінні суспільно-політичними та суспільно-економічними процесами в державі» [3].

Модель децентралізації владних повноважень, яка є основним вектором розвитку управлінсько-фінансових систем держав Європи в останні десятиліття, ці країни стикалися з необхідністю суттєвого удосконалення адміністративно-територіального устрою. Причиною такої потреби була відсутність в них територіальної, матеріальної та демографічної бази для виконання відповідних повноважень і надання суспільних послуг належного рівня. Тому реформування місцевого самоврядування в цих країнах розпочиналося з укрупнення територіальних одиниць базового рівня та формування територіального устрою, який би відповідав історичним, географічним та вимогам економічного розвитку. Так, в період з 1950 р. в Європі з метою посилення базового рівня управління кількість органів місцевого самоврядування зменшилася практично на 40 тис. [4].

Зокрема, в таких країнах як Данія, Литва та Швеція кількість органів місцевого самоврядування зменшилася на 80%, у Великобританії – на 77%, у Німеччині – вдвічі. В теоретичному плані, збільшення розміру базової одиниці адміністративно-територіального устрою держави – громади, забезпечує зростання її фінансового та економічного потенціалу, але, при цьому, знижує рівень впливу громади на управління її територією та ресурсами. Основними цілями реформи адміністративно-територіального устрою та, зокрема, його базової ланки є збільшення фінансової спроможності та економічного потенціалу вже об'єднаної територіальної громади.

Відтак, зважаючи на порядок пріоритетності цілей, кожною з держав було обрано напрям реформування. Цілі підвищення адміністративного потенціалу та ефективності територіального управління досягалися через об'єднання невеликих територіальних громад в крупні одиниці місцевого самоврядування, цілі збереження взаємозв'язку між владою та населенням досягалися через формування проміжних структур міжмуніципального співробітництва. В результаті, можна виділити дві схеми адміністративно-територіального реформування, а саме: - північноєвропейську – передбачає формування крупних базових адміністративно-територіальних утворень базового рівня (Великобританія, Швеція); - південноєвропейську – передбачає об'єднання громад в невеликі формування базового рівня (Італія, Франція). Відповідно до концепції реформування, в країнах Європи було сформовано

різні за розміром та повноваженнями базові ланки адміністративно-територіального устрою. Так, у Швеції в результаті укрупнення чисельність комун скоротилася у 10 разів. Сьогодні їх налічується 288, а середній розмір комуни становить 34 тис. мешканців. В Данії середня чисельність жителів базової адміністративно-територіальної одиниці становить 55 тис., у Великобританії – 120 тис. осіб, в Німеччині – 45 тис. жителів. Натомість, в Італії нові комуни в 90-х рр. створювалися при мінімальній чисельності населення 10 тис. осіб. При цьому, законодавством було передбачено стимулювання комун з чисельністю жителів менше 5 тис. осіб до об'єднання або приєднання до більших адміністративних формувань [5].

Відзначимо, що в результаті укрупнення територіальних громад в європейські практики реформування, то вони характеризувалися вищим рівнем фінансово-економічного та управлінського потенціалу. При цьому, як і в Україні, об'єднання громад в європейських країнах анонсувалося як добровільне. Проте, по факту, укрупнення проводилося під чітким контролем з боку органів публічної влади із значною часткою примусу. Так, в процесі об'єднання громад добровільна фаза стосувалася процесу адаптації громади до запропонованого з центру плану формування адміністративно-територіальної одиниці. Якщо об'єднання громад на добровільній основі не здійснювалося, рішення приймалося на центральному рівні.

Зважаючи на досвід адміністративно-територіального реформування в країнах ЄС та його позитивні результати, можна стверджувати про необхідність контролю з боку держави в процесі адміністративно-територіального реформування та підвищення ефективності управління на локальному рівні через можливість існування суб'єктивних конфліктів та невідповідність інтересів різних суспільних груп. Відповідно до концепції, яка полягала в збереженні сталої кількості громад, для забезпечення ефективного фінансово-економічного розвитку територіальних одиниць базового рівня було сформовано інститути міжрегіонального співробітництва. Таким шляхом пішли Франція, Іспанія, Швейцарія, Італія [6]. Таким чином, основною відмінністю такого підходу є можливість реалізації індивідуальних рішень територіальних громад в процесі управління територією. Проте, якщо аналізувати її з позиції перерозподілу фінансових ресурсів, можна звернути увагу на те, що Франція є однією з найбільш централізованих країн Європейського Союзу. Тому, як висновок, при дослідженні системи міжмуніципального співробітництва можна зауважити, що така система забезпечення населення на місцях необхідними суспільними послугами є значно складнішою, аніж через просте укрупнення громад, проте більше відповідає суті децентралізації в частині покладання і реалізації відповідальності місцевої влади на місцях.

Головним стратегічним завданням модернізації системи державного управління та територіальної організації влади, яка сьогодні здійснюється, є формування ефективного місцевого самоврядування, створення комфортних

умов для проживання громадян, надання їм високоякісних та доступних публічних послуг. Досягнення зазначених цілей неможливе без належного рівня економічного розвитку відповідних територій, їх фінансового забезпечення і достатніх джерел для наповнення місцевих бюджетів [7]. Саме фінансовий аспект є одним із найсуттєвіших, від якого, у великій мірі, залежить успішність функціонування територіальних громад. Наявність економічно активних суб'єктів підприємницької діяльності, достатня кількість кваліфікованих трудових ресурсів, розвинена промислова та соціальна інфраструктура – все це та багато іншого є основою для успішного розвитку громади.

Результатом реформи стало підвищення зацікавленості органів місцевого самоврядування в збільшенні надходжень до місцевих бюджетів, пошуку резервів їх наповнення, покращення ефективності адміністрування податків і зборів. Спроможні громади показують високі та динамічні темпи приросту власних доходів. У частині використання коштів увага акцентується на необхідності формування найбільш оптимальної структури бюджетних видатків, створенні ефективного не надто чисельного управлінського апарату, здійсненні постійного аналізу витрачання бюджетних коштів і упередженні випадків їх нераціонального витрачання.

Показники виконання місцевих бюджетів відображають загальний соціально-економічний стан відповідної території та її потенціал до сталого розвитку. Наявність достатніх ресурсів у місцевих бюджетах є запорукою того, що територіальна громада має можливість надавати більш якісні та більш різноманітні послуги своїм жителям, реалізовувати соціальні та інфраструктурні проекти, створювати умови для розвитку підприємництва, залучення інвестиційного капіталу, розробляти програми місцевого розвитку та фінансувати інші заходи для всебічного покращення умов проживання жителів громади [8].

В контексті продовження реформи децентралізації відмітимо, що вже 98,4% об'єктів спільної власності територіальних громад району громади вже готові взяти на свій баланс (надали згоду). Такими є дані моніторингу Мінрегіону, станом на кінець лютого 2021 року [9].

Найвищі показники мають Житомирська, Львівська, Полтавська та Чернівецька області, де передано 100 % об'єктів. Водночас, районні ради Волинської, Миколаївської, Дніпропетровської, Рівненської і Сумської областей прийняли рішення про передачу всіх об'єктів, які належали спільній власності районів. Тож громадам не слід зволікати з процесом взяття цих об'єктів на баланс.

Разом з тим, практично без змін лишається динаміка процесу передачі майна в Луганській (68,3 %), Донецькій (89,6 %), Вінницькій (97,7 %), Кіровоградській (98,3 %), Київській (98,5 %), Хмельницькій (98,6%), Закарпатській (98,8 %) та Одеській (98,9 %) областях. А це загалом близько 300 соціально важливих об'єктів, доля яких вирішується органами місцевого са-

моврядування.

Як відомо, Верховна Рада України прийняла Закон України від 15.12.2020 № 1081-IX «Про внесення змін до Бюджетного кодексу України», яким визначено, що районні ради здійснюють передачу із спільної власності територіальних громад сіл, селищ, міст у власність сільських, селищних, міських територіальних громад установ та закладів, розташованих на їхній території, відповідно до розмежування видатків між бюджетами, визначеного Кодексом (п.39 «Прикінцевих та перехідних положень»). З 1 січня 2021 року видатки на функціонування зазначених установ і закладів здійснюються з бюджетів таких територіальних громад.

Висновки. Таким чином подальше проходження процесу децентралізації та фінансової спроможності функціонування місцевого самоврядування потребує певного уточнення алгоритму дій. Так у Комітеті Верховної Ради з питань організації державної влади, місцевого самоврядування, регіонального розвитку та містобудування необхідно створити спеціальну робочу групу, яка за участі представників Уряду, асоціацій органів місцевого самоврядування та експертів має розробити пропозиції щодо майбутнього фінансової спроможності та функціонування місцевого самоврядування, зокрема районних рад. Про це йшлося під час останніх зустрічі з представниками районних рад Івано-Франківської, Львівської, Рівненської, Чернівецької та Волинської областей.

Погоджуємось із думкою В. Негоди, що існує вже розуміння, що функції, штати, фінанси та бюджети місцевих органів вже не будуть такими, якими були раніше, бо більшість повноважень і фінансових ресурсів з початку цього року перейшли громадам. В той же час, існує розуміння занепокоєності органів місцевої влади бажання мати чіткий перелік своїх повноважень і достатні для їх виконання джерела фінансових доходів. Це має бути закріплено у законодавстві, зокрема, – у новій редакції закону про місцеве самоврядування. В першу чергу це необхідно, щоб уникнути в майбутньому непорозумінь між райрадами і громадами, особливо для тих райрад, які традиційно намагаються адмініструвати громади. Тому очікується завершення розроблення законопроекту про місцеве самоврядування. З іншого боку, є чимало поточних питань, які потребують невідкладного вирішення на рівні парламенту та уряду, зокрема функціонування старостатів і ресурсного забезпечення місцевого самоврядування, спрямування коштів ПДФО до районних бюджетів, можливе передбачення в Державному бюджеті для районних рад фіксованої додаткової дотації для виконання районними радами мінімального пакету повноважень, що буде виглядати як тактичні інновації і сфері регіонального та місцевого управління.

І останнє, розвиток системи надання адміністративних послуг тісно пов'язаний з реформою місцевого самоврядування та фінансовою спроможністю територіальних громад. Проблемою для органів місцевого самоврядування досі є те, що окремі розміри плати за адмінпослуги чи при-

рівняні дії не переглядалися з 1993 року. А багато послуг, або таких що надаються через Центр надання адмінпослуг, визначені законами як безоплатні (реєстрація бізнесу, землі тощо). Отже, вкрай актуальним є прийняття законодавчого акту, який актуалізує розміри адміністративних зборів. Саме таким законодавчим актом може стати проект Закону України «Про адміністративний збір» (реєстр. № 4380 від 16.11.2020 р. [10]).

Цей документ матиме позитивний вплив на збільшення надходжень до місцевих бюджетів. Про це згадано у новій регіональній стратегії [11]. Зокрема, за рахунок того, що вводиться помірна плата за частину адмінпослуг, які наразі були безоплатними, а також за рахунок того, що для низки адмінпослуг підвищуються розміри адміністративного збору, які наразі були мізерними.

Список використаних джерел:

1. Воротін В. Є., Проданик В. М. Від регуляторної політики до державно-приватного партнерства в публічному секторі України. / В.Є. Воротін, В.М. Проданик // *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2019. № 1. С. 95–102.
2. Стігліц, Джозеф Е. Економіка державного сектора. К.: Основи, 1998. 854 с.
3. Захарова О.В. та ін. Впровадження зарубіжного досвіду децентралізації управління. НАДУ // *Дніпропетровський регіональний інститут державного управління*. 2015. 23 с.
3. Инструментарий для оценки воздействия на конкуренцию. Том II: Руководство / OECD. URL: <http://www.oecd.org/daf/competition/49167929> (Дата звернення: 11.03.2021).
4. Данилишин Б. М., Пилипів В. В. Децентралізація у країнах ЄС: уроки для України // *Регіональна економіка*. № 1. 2016. с. 5-11.
5. Valeriy Vorotin, Nataliia Vorotina, Olena Antyptseva, Kyrylo Husarov. Formation of a matrix of financial and credit benefits in the system of state / *Scientific and practical international conference: Public Administration in the 21st Century: Problems and Development Prospects. 20 November 2020. Article 3*.
6. Марку Ж., Безсмертна І. А. Реформа місцевого самоврядування у Франції як поглиблення міжмуніципального співробітництва // *Науковий вісник Академії муніципального управління. Серія «Право»*. 2011. Вип. 2. С. 136-145.
7. Воротін В.Є., Коваль О.М. Побудова місцевого самоврядування та пріоритети влади щодо представництва на відповідній території. *Міжнародні та європейські стандарти місцевого самоврядування: проблеми імплементації в Україні [Текст] : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (20 грудня 2019 р., м. Львів) / за наук. ред. проф. М. Микієвича, проф. О. Сушинського, доц. Р. Бедрія. - Львів : ЛРІДУ НАДУ, 2020. С. 141-143.*
8. <https://decentralization.gov.ua/finance>) (Дата звернення: 12.03.2021).
9. <https://decentralization.gov.ua/news/13290>) (Дата звернення: 11.03.2021).
10. https://decentralization.gov.ua/finance_1) (Дата звернення: 10.03.2021).

11. Про затвердження Державної стратегії регіонального розвитку на 2021-2027 роки. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (Дата звернення: 11.03.2021).

References:

1. Vorotin V. Ye., Prodanyk V. M. Vid rehuliatornoї polityky do derzhavno-pryvatnoho partnerstva v publichnomu sektori Ukrainy. / V.Ye Vorotin, V.M. Prodanyk // Naukovi zapysky Instytutu zakonodavstva Verkhovnoi Rady Ukrainy. 2019. № 1. S. 95–102 [in Ukrainian].

2. Stihlits, Dzhozef E. Ekonomika derzhavnoho sektora. K.: Osnovy, 1998. – 854 s. [in Ukrainian].

3. Zakharova O.V. Vprovadzhennia zarubizhnoho dosvidu detsentralizatsii upravlinnia. NADU pry PU // Dnipropetrovskyi rehionalnyi instytut derzhavnoho upravlinnia. 2015. 23 s. [in Ukrainian].

3. Ynstrumentaryi dlia otsenky vozdeistvyia na konkurentsyyu. Tom II: Rukovodstvo / OECD. URL: <http://www.oecd.org/daf/competition/49167929> (Дата zvernennia: 11.03.2021).

4. Danylyshyn B. M., Pylypiv V. V. Detsentralizatsiia u krainakh YeS: uroky dlia Ukrainy // Rehionalna ekonomika. 1. 2016. 5-11. [in Ukrainian].

5. Valeriy Vorotin, Nataliia Vorotina, Olena Antyptseva, Kyrylo Husarov. Formation of a matrix of financial and credit benefits in the system of state / Scientific and practical international conference: Public Administration in the 21st Century: Problems and Development Prospects. 20 November 2020. Article 3 [in Ukrainian].

6. Marku Zh., Bezsmertna I. A. Reforma mistsevoho samovriaduvannia u Frantsii yak pohlyblennia mizhmunitsypalnoho spivrobotnytstva // Naukovi 397 visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia. Seriia «Pravo». 2011. 2. 136-145 [in Ukrainian].

7. Vorotin V.Ye., Koval O.M. Pobudova mistsevoho samovriaduvannia ta prioritytety vlady shchodo predstavnytstva na vidpovidnii terytorii. Mizhnarodni ta yevropeiski standarty mistsevoho samovriaduvannia: problemy implementatsii v Ukraini [Tekst] : materialy Vseukrainskoi naukovo-praktychnoi konferentsii (20 hrudnia 2019 r., m. Lviv) / za nauk. red. prof. M. Mykiiievycha, prof. O. Sushynskoho, dots. R. Bedriia. – Lviv. 2020. 141-143 [in Ukrainian].

8. <https://decentralization.gov.ua/finance>) (Дата zvernennia: 12.03.2021).

9. <https://decentralization.gov.ua/news/13290>) (Дата zvernennia: 11.03.2021).

10. https://decentralization.gov.ua/finance_1) (Дата zvernennia: 10.03.2021).

11. Pro zatverdzhennia Derzhavnoi stratehii rehionalnoho rozvytku na 2021-2027 roky / <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/695-2020-%D0%BF#Text> (Дата zvernennia: 11.03.2021).